

Nobels Fredspris 2018, en nedrustningspris?

Inger Skjelsbæk

Forskningsprofessor ved Center for Gender, Peace and Security, Institutt for Fredsforskning, PRIO¹

Da Den norske Nobelkomite 5. oktober annonserte at Nobels fredspris for 2018 skal gå til Denis Mukwege og Nadia Murad for deres kamp mot seksualisert vold brukt som våpen i krig og væpnede konflikter, ble det mottatt med stor begeistring. Med unntak av Nobelinsituttets tidligere direktør, Geir Lundestad, som syntes det var underlig med det han omtalte som en “helsepris”, en omtale som både statsminister Erna Solberg og Nobelkomiteens leder Berit Reiss-Andersen raskt avvise i direktesending på Dagsnytt 18 samme kveld, har de fleste nasjonale og internasjonale kommentarer vært svært positive. Prisen handler ikke om helse, men om våpenbruk og makt. Den handler om en form for krigføring som har vært oversett og som kan forhindres. Derfor er dette en nedrustningspris, om enn i et utradisjonelt format. Denne prisen handler om at en forståelse av et gammelt fenomen har endret seg og response deretter. La oss derfor ta et blikk bakover for å klargjøre.

Seksuelle overgrep i krig har funnet sted så lenge det har vært væpnete konflikter, men denne formen for krigsvold ble ikke tillagt vesentlig politisk vekt før etter krigene i henholdsvis Bosnia (1992 – 1995) og folkemordet i Rwanda (1994). Det var flere ting som gjorde at oppmerksomheten og forståelsen av denne formen for vold endret seg nettopp med disse konfliktene; omfattende og systematiske rapporter om seksuelle overgrep ble dokumentert av statlige og ikke-statlige internasjonale organisasjoner *mens konfliktene pågikk*², det ble påpekt at

¹ Inger Skjelsbæk er også førsteamanuensis ved Psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo og varamedlem i Den norske Nobelkomite. Hun har ikke vært med på møter eller i beslutningsprosesser knyttet til prisen i 2018.

² Overgrepene som fant sted under andre verdenskrig og i konfliktene opp til 1990 tallet ble ofte holdt hemmelig i lang tid, ofte så lenge som en hel generasjon, før disse hendelsene fikk oppmerksomhet og anerkjennelse som krigsforbrytelser, om enn ikke alltid i strafferettslig forstand (Skjelsbæk, 2012)

denne formen for vold hadde en *politisk hensikt i konfliktene*³ og kravet om at overgripere, og andre ansvarlige, måtte *straffeforfølges*⁴ vokste frem. Bekjempelse av den nærmest totale straffefriheten som har omsluttet seksuelle overgrep i krig – til tross for omfattende dokumentasjon av overgrep begått av både tyske og allierte styrker under andre verdenskrig, av japanske soldater under Stillehavskrigene, og av flere parter i konflikter frem til 1990 tallet – ble ikke lenger tolerert (Skjelsbæk, 2012). Seksuelle overgrep i krig ble altså ikke lenger forstått som en privat handling, noe som kunne tilskrives manglende mannlig kontroll av seksuelle drifter og/eller militært lederskap som så gjennom fingrene, eller stilltiende aksepterte, at slike handlinger ble begått. Tvert imot ble det etablert en forståelse av at denne formen for vold også kunne være et militært og politisk maktmiddel, og et meget effektivt (og lite kostbart) sådan. Ekspertene på internasjonal strafferett (de Brower, 2005; Askin 1997) har påpekt at det ville ha vært mulig å straffeforfølge overgripere av seksuelle forbrytelser både under Nürnberg og Tokyo tribunalene, men det var liten juridisk og politisk vilje til å gjøre nettopp dette:

[a] possible explanation for the lack of will to prosecute sexual violence during the Nuremberg trials may be found in the fear that the Allies might be prosecuted for sexual violence themselves. Moreover, the lack of female participation in the process leading to the establishment of the Nuremberg Tribunal as well as the lack of legal posts assigned to women may provide further clarification of the disinterest in sexual violence prosecutions. (De Brower, 2005, side 8)

Tidsånden og forståelsen av forholdet mellom menn og kvinners roller i samfunnet var en annen. Krigene på 1990s tallet kom på et tidspunkt hvor kvinner hadde inntatt ledende roller i politikk og samfunnsliv. I tillegg utgjorde borgerkriger det dominerende konfliktbildet hvor volden utspilte seg mellom befolkningsgrupper i samme stat, og seksuelle overgrep viste seg å være en effektiv måte å utøve både etnisk rensing og folkemord, slik som i Bosnia og Rwanda. Disse erfaringene satte ikke bare seksuelle overgrep på den internasjonale dagsordenen, men også kvinners

³ Se Brownmiller (1975); Allen (1996); Copelon (1995); Drakulic (1993); Gutman (1993); MacKinnon (1993); Niarchos (1995); Nordstrom (1996) and Stigmayer (1994) som var fagpersoner som beskrev seksuelle overgrep som et krigsvåpen.

⁴ Houge, A. B., & Lohne, K. (2017). End Impunity! Reducing Conflict-Related Sexual Violence to a Problem of Law. *Law & Society Review*, 51(4), 755-789, denne artikkelen gir en god oversikt over hvordan kravet om strafferettsforfølgelse for seksuelle overgrep i krig vokste frem som et krav fra ulike aktører (NGO'er og FNs sikkerhetsråd) og hva dette har betydning.

krigserfaringer generelt. Det var dokumentasjon og anerkjennelsen av at seksuelle overgrep ble brukt som et krigsvåpen som mobiliserte ulike statlige og ikke statlige aktører, samt enkelte engasjerte politiske ledere, til å presse på for å få en resolusjon i FNs sikkerhetsråd om kvinner, fred og sikkerhet, nemlig resolusjon 1325. Nobelprisen til Leymah Gbowee, Ellen Johnson Sirleaf og Tawakkol Karman i 2011 var en pris i denne resolusjonens ånd og satte fokus på viktigheten av kvinners politiske deltakelse i fredsbygging.

Resolusjon 1325 har blitt etterfulgt av en lang rekke resolusjoner under det som blir omtalt som Kvinner, Fred og Sikkerhets (KFS) agendaen i FN. Det er i dag ni KFS resolusjoner⁵ og seks av disse er fokusert på seksuelle overgrep i krig. I år er det 10 år siden de første av disse oppfølgingsresolusjonene ble vedtatt. Resolusjon 1820 fra 2008 markerer at det var første gang FN entydig fastslo at seksuelle overgrep ble brukt som et krigsvåpen og fordømte parter som utfører denne formen for vold. Raskt etter, i 2009, vedtok Sikkerhetsrådet resolusjon 1888 som etablerte grunnlaget for en spesialrepresentant for general sekretæren (SRSG) som skulle gi årlige rapporter om seksuelle overgrep til FNs sikkerhetsråd samt et Team of Experts on the Rule of Law and Sexual Violence in Conflict som tilhørte spesialrepresentantens kontor. Den første SRSGen var nåværende utenriksminister i Sverige, Margot Wallström (2010 – 2012), deretter fulgte tidligere utenriksminister og helseminister i Sierra Leone, Zainab Hawa Bangura (2012 – 2017), før stillingen ble gitt til den tidligere vise direktøren for Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, (CEDAW), Pramila Patten fra Mauritius i 2017. Det har vært flere elementer som har vært viktige i deres arbeid og rapportering, nemlig kvinners «empowerment», generell likestilling og tilgang til rettsprosesser⁶. Men, det er bekjempelsen av straffefrihet har vokst frem som det mest fremtredende området for å få bukt med denne formen for overgrep. Denne prioriteringen kommer frem i de årlige rapportene til FNs Sikkerhetsråd og det understrekes også med stadig tydeligere formuleringer i de sikkerhetsrådsresolusjonene som har kommet i kjølvannet av resolusjon 1820. Det er et uttrykt ønske om å endre fokus fra å utelukkende respondere på seksuelle overgrep og hjelpe ofre og deres familier (selv om det arbeidet fortsetter med stor intensitet), til mer offensive måter å bekjempe denne formen for vold på. Yale professor Wood (2010) poengterer at «rape is not inevitable in war», og understreker at

⁵ Kvinner, Fred og Sikkerhets (KFS) agendaen er oppfølging av resolusjon 1325 og det innebefatter resolusjon 1820 (2009); 1888 (2009); 1889 (2010); 1960 (2011); 2106 (2013); 2122 (2013); 2242 (2015) og 2272 (2016)

⁶ <http://www.whatsinblue.org/2018/04/women-peace-and-security-open-debate-on-sexual-violence-in-conflict.php>

denne formen for vold hverken er «naturlig» eller unngåelig i væpnet konflikt. Å sørge for at færre blir overgriperne er derfor den viktigste måten å hindre at det blir nye ofre. I den siste rapporten til FNs sikkerhetsråd om konflikt relaterte seksuelle overgrep, fra 23 mars 2018, understreker FNs generalsekretær at hovedstrategien for bekjempelse er:

(a) converting cultures of impunity into cultures of deterrence; (b) addressing structural gender-based inequality as the root cause and invisible driver of sexual violence in times of war and peace; and (c) fostering national ownership and leadership for a sustainable, survivor-centred response that empowers civil society and women's rights defenders. Many of the atrocities enumerated in the present report could have been prevented if more had been done, early and collectively⁷.

Det er viktig å understreke hvilken enorm endring i forståelse dette representerer. Da konfliktene i Bosnia og Rwanda fant sted var *ikke* den gjengse oppfatning at seksuelle overgrep kunne brukes strategisk og utgjøre et krigsvåpen, denne innsikten vokste frem gjennom rapporteringer og dokumentasjon mens konfliktene pågikk. I dag, derimot, legger internasjonale aktører (som FN og sivilsamfunnsorganisasjer av ulik art) til grunn at seksuelle overgrep *kan* brukes strategisk i en konfliktsituasjon (selv om denne formen for vold også har andre funksjoner og ikke *alltid* er et våpen) og den store utfordringen er hvordan denne våpenbruken kan bekjempes og hindres, i tillegg til å hjelpe ofre.

I de 10 årene som har gått siden resolusjon 1820 ble vedtatt har vi fått bredere kunnskap om seksuelle overgrep i krig, om dets utbredelse, ulike former, ulike aktører og hvordan denne formen for vold virker sammen med andre former for vold i konfliktsonen. Arbeidet med de årlige rapportene til FNs sikkerhetsråd har betydd mye og det samme har omfattende dokumentasjon fra ulike sivilsamfunnsaktører. I tillegg har Storbritannia engasjert seg spesielt gjennom deres *Preventing Sexual Violence Initiative (PSVI)* som ble lansert med et globalt toppmøte i 2014 og de har sågar utnevnt en spesialrepresentant for bekjempelse av seksuelle overgrep i konflikt⁸. PSVI initiativet har gitt ekstra påtrykk for å dokumentere og straffeforfølge seksuelle overgrep i krig.

⁷ http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2018_250.pdf (side 8)

⁸ Den første som hadde denne rollen var Baroness Anelay of St Johns fra 2014 - 2017 som ble etterfulgt av Lord Ahmad of Wimbledon som har denne rollen i dag.

De har utviklet en internasjonal protokoll⁹ som har samlet erfaringer og «best practices» for hvordan denne formen for krigsvold kan dokumenteres for strafferettslig oppfølging, både i nasjonale og overnasjonale straffeprosesser. Det planlegges et nytt toppmøte i Storbritannia i 2019 som skal ha fokus på straffeforfølgelse, hvordan å bekjempe stigma og situasjonen for barn unnfanget gjennom seksuelle overgrep i konflikt. I tillegg til disse mange policy initiativene på statlig og NGO nivå, er det viktig å påpeke at forskningen på dette feltet også har vokst. Fra å ha vært et forskningsområde preget av et feministisk politisk engasjement for å få mer anerkjennelse for kvinners krigserfaringer, har forskersamfunnet i dag endret seg til å være langt mer sammensatt hva gjelder tematisk fokus, metoder og vitenskapsdisipliner. Til sammen har alle disse utviklingstrekkene bidratt til at vi har en langt mer nyansert forståelse av denne formen for krigsvold i dag enn for bare 10 år tilbake. Men, selv om innsiktene og dokumentasjonen har vokst, har ikke denne formen for overgrep tilsynelatende avtatt, men inngår i nye konfliktmønstre.

Det siste året har vært preget av både massive medieoppslag og dokumentasjon av seksuelle overgrep mot rohingya minoriteten i Myanmar og FNs Høykommissær for menneskerettigheter karakteriserer det som etnisk rensing.¹⁰ Overgrep mot jesidiene og andre religiøse minoriteter i Irak og Syria har også blitt grundig dokumentert¹¹ og nobelprisvinner Nadia Murad er en viktig stemme i denne sammenheng. I rapporten til FN sikkerhetsråd fra 23.mars 2018, nevnt over, uttrykkes det stor bekymring for praksisen med å gifte seg med ofrene for å unngå straffeforfølgelse, og det vises til 37 land som gir amnesti til overgripere om de gifter seg med sine ofre¹². Blant de landene med aktive konflikter og rapporterte seksuelle overgrep dokumentert i årets rapport finner vi Afghanistan, Den sentralafrikanske republikk, Columbia, Kongo, Irak, Libya, Mali, Myanmar, Somalia, Sør Sudan, Sudan (Darfur), Syria og Jemen. Det bildet som tegner seg er at denne formen for vold på ingen måte er på vei tilbake, men at det fremdeles er en integrert del av krig, konflikt og terror. Samtidig som det har vokst frem et sterkt dokumentasjons og rapporteringsregime knyttet til denne formen for overgrep har også

⁹ <https://www.gov.uk/government/publications/international-protocol-on-the-documentation-and-investigation-of-sexual-violence-in-conflict>

¹⁰ http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF96FF9%7D/s_2018_250.pdf (side 16)

¹¹ http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF96FF9%7D/s_2018_250.pdf (side 13 og 23)

¹² http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF96FF9%7D/s_2018_250.pdf (side 7)

forskningen på feltet blitt sterkere, mer sammensatt og har gitt oss mer innsikt i nyanser av bruk og virkninger. Noe av de viktigste funnene i denne forskningen handler om fire hovedpunkter som jeg vil redegjøre for under.

For det første, seksuelle overgrep rammer menn og kvinner. Seksuelle overgrep rammer ikke bare kvinner selv om det er god grunn til å tro at kvinner utgjør majoriteten av ofrene. Dokumentasjon fra fengsel settinger og i avhørs situasjoner, avdekker, imidlertid, at også menn blir utsatt for denne formen for overgrep. Tradisjonelt har responsen til overlevende av seksuelle overgrep i krig vært rettet mot kvinner og barn og menn har dermed blitt systematisk oversett (Zalewski, M., Drumond, P., Prugl, E., & Stern, M. 2018). I tillegg kan det være et større tabu for menn å rapportere om denne formen for overgrep enn andre typer vold. I sin siste rapport fra mars 2018 understreker også FNs generalsekretær at over 60 land¹³ ikke har lovbestemmelser som beskytter menn mot seksuelle overgrep så deres rettsvern er i tillegg svakt flere steder i verden. Det er derfor et økende fokus på menn som blir utsatt for overgrep slik de gjør i Refugee Law Project¹⁴ ved Makerere University i Uganda og arbeidet til den internasjonale organisasjonen Promundo.¹⁵

For det andre, synes det som om seksuelle overgrep begått av terror/ekstremist grupper øker. Flere rapporter dokumenterer at seksuelle overgrep mot kvinner og jenter (samt gutter og menn, men i mindre rapportert omfang) blir brukt som en rekrutteringsstrategi til terror- og ekstremistgrupper; som en måte å holde befolkninger i okkuperte områder i sjakk på; som en måte å terrorisere mennesker på flukt fra utvalgte områder på; og for å skaffe etterretningsinformasjon gjennom tvangsgifte av utvalgte kvinner som kommer fra familier eller befolkningsgrupper som terror og ekstremist grupper ønsker å vite mer om. I tillegg er disse overgrepene ofte en del av en overordnet ideologi og verdisett basert på diskriminering av kvinner og seksuelle minoriteter. Denne formen for vold blir dermed ikke bare noe som skjer i kampens hete, men er en integrert del av en terrorideologi hvor det er kjønnsroller og identiteter som skal rammes. ISILs omfattende overgrep mot judisiene i Irak og Syria samt Boko Harams angrep på unge skolejenter i nordøst Nigeria er eksempler på dette. Frigitte jenter og kvinner som har vært holdt fanget av terror- og

¹³ http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2018_250.pdf (side 6)

¹⁴ <https://www.refugeelawproject.org/our-work/gender-and-sexuality-programme>

¹⁵ <https://promundoglobal.org/>

ekstremistgrupper kan bli holdt tilbake av counter-terror grupper som vil ha informasjon og vite om hvordan terror- og ekstremistgrupper opererer. Dette byr på flere utfordringer, blant annet at medisinsk og psykologisk hjelp kan bli utsatt, eller må vike, for politiske hensyn. Jentene og kvinnene kan videre bli utsatt for en ny form for mistenkeliggjøring ved at de kan ha måttet gi etterretningsinformasjon videre. Og alt dette skjer i en situasjon hvor det å være utsatt for seksuelle overgrep for så å skulle gjenoppta et nytt liv etter å kommet ut av en traumatisk og voldelig situasjon gjør deg stigmatisert og i verste fall utstøtt fra familien og lokalsamfunnet. Ennå er ingen medlemmer av ISIL eller Boko Haram tiltalt for seksuelle overgrep.

For det tredje, blir barn unnfanget av seksuelle overgrep oversett. Omfanget av barn unnfanget gjennom seksuelle overgrep kjenner ingen. Seksuelle overgrep i krig og konflikt er jo ikke bare en voldshandling, barn blir også unnfanget. Noen ganger er det nettopp dette som er hensikten, mens andre ganger er det ikke slik. Disse barna har forskersamfunnet hatt liten inngripen med. Det er vanskelig å identifisere disse barna og det er forskningsetisk problematisk å gjøre forskning med barn uten foreldrenes samtykke. Det samme gjelder for bistand og humanitære aktører, som har liten dokumentasjon og tilgang til disse barna. Det er imidlertid god grunn til å tro at barn unnfanget gjennom krigsvold vil være særlig utsatt i sine lokalsamfunn og at de kan utgjøre en ytterligere belastning for sine voldsutsatte mødre, som igjen kan føre til ytterligere stigmatisering av barna. I 2017 bevilget FN midler til å støtte et prosjekt som skulle dokumentere omfanget av tilstanden til barn unnfanget gjennom seksuelle overgrep i Irak gjennom United Nations Action multi partner trust fund. PSVI initiativet i Storbritannia har også satt mer fokus på barn unnfanget gjennom seksuelle overgrep å krig i 2017. Det er altså noen forsøk på å adressere denne gruppen (sekundære) ofre, men enn så lenge vet vi svært lite om deres livsvilkår og tilstand.

For det fjerde, vet vi at seksuelle overgrep ikke slutter når konflikten er over. Forskning har vist at når en konflikt er over er ikke nødvendigvis seksuell vold mot kvinner slutt. En undersøkelse gjort at forskere ved PRIO om bruk av seksuelle overgrep i aktive konflikt år i perioden 1989 – 2009 viser at det er ulike grupper som tar i bruk av denne formen for vold (Cohen & Nordås, 2014) og disse slutter ikke nødvendigvis å forgripe seg seksuelt når konflikten er over. PRIO forskerne kodet rapporterte overgrep 5 år etter at konfliktene de så på var over og fant at det var statlige aktører som hadde høyest rapporteringsfrekvens. Vedvarende overgrep etter

konfliktens slutt vanskeliggjør gjenoppbygging og forsoning, i tillegg til at det har store samfunnsøkonomiske kostander (Cohen & Nordås, 2014, side 426). Fordi det ser ut som om det er statlige militære aktører som står for den hyppigst rapporterte formen for overgrep betyr dette at det er gode muligheter for å holde stater mer ansvarlige for denne formen for overgrep enn man kan ha trodd. Bruk av sanksjoner mot regimer som ikke straffefølger egne soldater som forgriper seg er derfor et av flere sentrale temaer som blir diskutert i FN som en måte å reagere på.

Effekten av seksuelle overgrep vet vi altså mer om enn tidligere, men det har til sammenlikning vært relativt lite fokus på hvordan denne formen for overgrep bekjempes og hvordan dette arbeidet kan innrettes. Der har strafferettsprosesser en viktig rolle å spille; både som avskrekking, historieskriving og som dokumentasjonsprosesser knyttet til overgriperens rolle og ansvar. Kampen mot straffefrihet er derfor det mest sentrale elementet ved de internasjonale bestrebelsene for å bekjempe seksuelle overgrep. Den internasjonale straffedomstolen for det tidligere Jugoslavia (ICTY)¹⁶ og Rwanda (ICTR)¹⁷ som begge har avsluttet sine arbeid har vært banebrytende i så måte. Ved ICTY var det tiltale om seksuelle overgrep hos 48% av de 161 tiltalte, men bare 31 personer ble dømt. Likefullt har arbeidet medført et enormt dokumentasjonsarbeid, en internasjonal normendring og en anerkjennelse av at seksuelle overgrep er strafferettslige krigsforbrytelser som kan få konsekvenser for direkte overgripere, militære og politiske ledere. Den permanente internasjonale straffedomstolen i Haag (ICC)¹⁸ har fortsatt dette viktige arbeidet og legger til grunn at voldtekt, seksuelt slaveri, påtvingen prostitusjon, tvungen graviditet, tvungen sterilisering og enhver annen form for seksuell vold av tilsvarende grov art utgjør det vi referer til som seksuelle overgrep i en konflikt situasjon. ICCs klare definisjon og arbeid muliggjør bedre kunnskap om overgripere, ofre, tid, sted, og type hendelser i en konflikt syklus. Roma vedtektene artikulere klart og tydelig at disse hendelsene skal straffefølges som folkemord, forbrytelser mot menneskeheten, krigsforbrytelser, eller aggresjonsforbrytelser. Det er en diskusjon i fagmiljøene om hvordan man skal forstå hva slags forbrytelser seksuelle overgrep er; hvorvidt det er overgrep mot kvinners menneskerettigheter eller om det skal forsås som en sikkerhetstrussel (Crawford, 2017, s. 48 – 49). Disse ulike tilnærmingene bærer med seg ulike måter å tenke bekjempelse på; å jobbe mot kvinneundertrykking og for kvinners «empowerment», eller som et

¹⁶ International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (ICTY)

¹⁷ International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR)

¹⁸ International Criminal Court (ICC)

sikkerhetsproblem hvor man sanksjoner og avskrekking (deterrence) er best egnet. Denne uoverenstemmelsen skriver seg også inn i en debatt om betegnelsen krigsvåpen egentlig er egnet til å forstå fenomenet. Noen vil hevde at et for ensidig fokus på seksuelle overgrep som krigsvåpen gjør at vi mister av synet hvordan alle kvinner er sårbare i konflikt situasjoner på grunn av et forhøyet voldsnivå og norm oppløsning, mens andre vil mene at det er viktig å holde fokus på den strategiske bruken for å forstå hvordan seksuelle overgrep brukes kalkulert i væpnete konflikter og krig. Uansett standpunkt er det enighet om at straffeforfølgelse er viktig og at det internasjonale samfunnet fremdeles har kommet til kort hva gjelder oppfølging på dette området.

Etter et år med fokus på *#metoo* og mannlige overskridelser av seksuell karakter, både gjennom direkte handlinger og stilltiende aksept, er årets fredpris utvilsomt tidsriktig. Men, det siste årets *#metoo* focus har bare gitt begrenset drahjelp til en endringsprosess som begynte med FNs resolusjon 1820 vedtatt i 2008 som entydig slo fast at seksuelle overgrep er en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, og en anerkjennelse at det er svært langt igjen for å kunne effektivt bekjempe denne formen for krigsvåpen. Denne formen for vold kan rustes ned, ved at den snakkes om, at skyld og ansvar legges på ansvarlige aktører og ved at militær opplæring entydig kommuniserer at dette ikke, under noen omstendigheter, er lovlige handlinger. Årets nobelprisvinnere legemliggjør ulike former for bekjempelse; gjennom et engasjement for en internasjonal rettsorden og straffeforfølgelse, gjennom et mannlige engasjement for å hindre at menn blir overgripere og for å styrke kvinners rettigheter og behov for oppfølging både under og etter konflikt. Prisen er derfor i tråd med Alfred Nobels testamente fordi den handler om hvordan militærmakt misbrukes og hvordan det internasjonale samfunnet forsøker å bekjempe dette militære misbruket gjennom «forbrødring», dvs. gjennom forpliktende internasjonal straffeforfølgelse av overgripere og deres medløpere. Derfor er dette en internasjonal nedrustningpris.

Referanser:

- Allen, Beverly (1996) *Rape Warfare: The Hidden Genocide in Bosnia-Herzegovina and Croatia*. Minneapolis, MI: University of Minnesota Press.
- Askin, K. D. (1997). *War crimes against women: Prosecution in international war crimes tribunals* (Vol. 1). Martinus Nijhoff Publishers.
- Brownmiller, Susan (1991 [1975]) *Against Our Will: Men, Women and Rape*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Cohen, D. K., & Nordås, R. (2014). Sexual violence in armed conflict: Introducing the SVAC dataset, 1989–2009. *Journal of Peace Research*, 51(3), 418-428.
- Copelon, Rhonda (1995) 'Gendered War Crimes: Reconceptualizing Rape in Time of War', in Julie Peters and Andrea Wolper (eds) *Women's Rights Human Rights*, pp. 197–214. New York: Routledge.
- Crawford, Kerry. F. (2017). *Wartime sexual violence: from silence to condemnation of a weapon of war*. Georgetown University Press.
- De Brouwer, Anne. M. (2005). *Supranational Criminal Prosecution of Sexual Violence: The ICC and the Practice of the ICTY and the ICTR* (Vol. 20). Intersentia.
- Drakulic, Slavenka (1993) 'Women Hide Behind a Wall of Silence', *The Nation* 1 March: 268–72.
- Gutman, Roy (1993) *A Witness to Genocide*. New York: Macmillan.
- Houge, Anette. B., & Lohne, Kjersti. (2017). End Impunity! Reducing Conflict-Related Sexual Violence to a Problem of Law. *Law & Society Review*, 51(4), 755-789
- MacKinnon, Catherine A. (1993) 'Crimes of War Crimes of Peace', in Stephen Shute and Susan Hurely (eds) *On Human Rights: The Oxford Amnesty Lectures 1993*, pp. 83–109. New York: Basic Books.
- Niarchos, Catherine N. (1995) 'Women, War, and Rape: Challenges Facing the International Tribunal for the Former Yugoslavia', *Human Rights Quarterly* 17: 649–90.
- Nordstrom, Carolyn (1996) 'Rape: Politics and Theory in War and Peace', *Australian Feminist Studies* 11(23): 147–62.
- Skjelsbæk, Inger. (2012). *The political psychology of war rape: Studies from Bosnia and Herzegovina*. Routledge.
- Stiglmeier, Alexandra (ed.) (1994) *Mass Rape: The War against Women in Bosnia-Herzegovina*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Wood, Elizbaeth. J. (2010). Rape is not inevitable in war. *Yale Journal of International Affairs*., 5, 161.

Zalewski, M., Drumond, P., Prugl, E., & Stern, M. (Eds.). (2018). *Sexual Violence Against Men in Global Politics*. Routledge.